

# DATINI ȘI TRADIȚII POPULARE

Irina BADEA<sup>1</sup>

badea\_irina67@yahoo.com

**ABSTRACT:** The present article tries to remind us old customs that define the Romanian tradition. It is important to, especially for the young generation, to know these customs in order to continue them. Romanian traditions exist all over the year, beginning in spring and finishing with the winter celebrations. I wrote about some of them, because these are the most important and people still celebrate every year. Even if many of them have been forgotten, I think that our duty consists on keeping Romanian traditions alive is the original elements of our national identity.

**KEYWORDS:** celebration, custom, identity, ritual, traditions.

Datina sau obiceiul este o practică păstrată de timpuri vechi, consacrată prin tradiție și caracteristică pentru un popor sau doar pentru o colectivitate mai restrânsă. Obiceiurile românești au o structură în general unitară pe tot teritoriul patriei, fiecare zonă are moduri proprii de exprimare anumite gesturi și costume, texte diferite.

Multe obiceiuri românești își au originea în cultura traco-dacă, iar altele le-am moștenit de la strămoșii noștri – romanii. Alte obiceiuri le-am împrumutat de la popoarele vecine, iar altele de la naționalitățile conlocuitoare sau neamurile cu care am intrat în contact în diferite perioade istorice. Biserica a introdus și ea o serie de obiceiuri și a contribuit la schimbarea sensului și formelor obiceiurilor mai vechi.

## *Obiceiuri de iarnă*

Pentru majoritatea românilor, tradițiile și obiceiurile sfârșitului de an reprezintă un colaj al sărbătorilor dedicate nașterii Domnului, bucuriei de a trăi, credinței întru-un viitor mai bun, în anul care urmează. Transmise din tată-n fiu, sărbătorile iernii sunt prezente în toate regiunile țării și sunt celebrate într-o succesiune de manifestări specifice: Moș Ajun, Ignatul,

---

<sup>1</sup> Bibliotecar la Școala Gimnazială „George Topârceanu”, localitatea Mioveni, județul Argeș.

Crăciunul, Steaua, Plugușorul, Capra, Sorcova etc. Perioada de pregătire în vederea sărbătorilor de iarnă începe odată cu postul Crăciunului, debut marcat de sărbătorirea Sfântului Andrei (30 noiembrie), primul „Moș” din seria celor trei (Moș Andrei, Moș Nicolae, Moș Crăciun). Pentru români, ziua de 30 noiembrie reprezintă o sărbătoare creștină importantă. *Sfântul Andrei* este apostolul care a creștinizat primul meleagurile noastre, fiind considerat patronul spiritual al românilor.

În tradiția populară, noaptea de Sfântul Andrei este cea în care duhurile malefice – în special strigoi, moroi și pricolicii – primesc puteri mai mari decât în restul anului și vin printre oameni să le facă rău. Este o noapte potrivită pentru vrăji și farmece, fetele superstițioase crezând că acum au șansa să își cunoască viitorul soț. Tot acum este și momentul să se ia măsuri de precauție pentru a preîntâmpina răul provocat de duhurile necurate, care vin spre a-i speria pe cei vii. Oamenii se apără cu ajutorul usturoiului, care îi alungă pe necurați. Ei freacă ușile și zăvoarele cu usturoi și își înfundă hornurile, pentru a-I împiedica pe strigoi să intre în casă. Legat de măritiș și vise premonitorii, în noaptea sfântului Andrei fetele își pun la cap 41 boabe de grâu și dacă visează că cineva le ia, atunci sigur se vor mărita. Grâul încolțit în vase mici de pământ sau crenguțele de vișin, care vor înflori până la Crăciun, le arată cât noroc și sănătate vor avea și dacă livada și câmpul vor avea rod. Usturoiul, considerat ca remediu terapeutic dacă e purtat la brâu, aduce pețitori.

Toate acestea nu au valențe religioase, dar sunt perpetuate prin oameni de-a lungul timpului. Se spune că cei care poartă numele Andrei sunt inteligenți, judecă bine în afaceri, sunt stabili și responsabili. Familia înseamnă mult pentru ei, dorindu-și un cămin liniștit și armonios, alături de cei dragi și de prieteni.

*Sfântul Nicolae* este sfântul mai tuturor. Legenda povestește despre dragostea lui pentru copii, despre bunătatea lui și despre miracolele pe care le-a înfăptuit. Episcopul Nicolae era un om timid și nu-i plăcea să ajute direct. Astfel, legenda spune că a ajutat trei surori sărmane, care aveau pețitori, dar, din cauza sărăciei, nu se puteau mărita. Astfel, s-a gândit la o cale prin care să le poată dărui anonim, aruncându-le câte un săculeț de aur în mod misterios. În folclorul românesc, datinile de Crăciun și cele de Anul Nou au o semnificație și un farmec aparte. Au menirea de a ne aminti fiecărui dintre noi de bucuria vieții și de aducere aminte asupra momentelor magice ale *Nașterii Mântuitorului*. Deopotrivă pentru copii și adulți, aceste

zile reprezintă ocazia de a (re)descoperi farmecul colindelor de odinioară, apropierea de cei dragi și de momentele de liniște sufletească specifice spiritului Crăciunului. Legenda spune că, fără acordul soțului, Crăciuneasa o primește în gazdă pe Fecioara Maria, oferindu-i adăpost în grajd. Aflând acest lucru, Crăciun se înfurie și îi taie mâinile, însă Maica Domnului i le lipește la loc. Minunea îl convertește pe Crăciun la creștinism. De bucurie, aprinde un rug din trunchiuri de brad în curtea lui și joacă o horă cu toate slugile lui. După joc, Crăciun împarte sfintei familii daruri păstorești. De aici transfigurarea lui Moș Crăciun într-un sfânt, care aduce de ziua nașterii Domnului daruri copiilor, obicei care se suprapune cu amintirea darurilor pe care, după legenda evanghelică, le aduceau regii-magi în stauloul noului Mesia. Cântecel de bucurie adresate de slugile lui Crăciun s-au transformat în colinde.

Ciclu celor douăsprezece zile ale acestor sărbători este deschis de colindat. Colindele sunt cântece populare de urare, adaptate de Biserică la sărbătoarea Crăciunului. Începând cu noaptea de 23 spre 24 decembrie, colindătorii merg din casă-n casă strigând „Bună dimineața la Moș Ajun,/ Ne dați ori nu ne dați” sau cântând cântece ce au refrenuri ca „Florile dalbe”, „Lerui ler”, „Ziurel de ziuă” etc. Cu acest prilej, gazda împarte colindețe: covrigi, mere, nuci. Înafară de seara mare a colindelor, se mai colindă și în seara de sfântul Vasile, paralel cu *Plugușorul și Uratul*. Colindele și-au păstrat caracterul laic, cu elemente de mit, baladă sau cântec liric împletite pe subiecte religioase.

*Iordănitul*, sărbătoarea Sfântului Ioan Botezătorul, este un obicei practicat de flăcăi în noaptea și dimineața de 7 ianuarie. Iordănitarii stropesc cu un buchet de busuioc înmuiat în cădelniță pe membrii familiei, după care îi aruncă de trei ori în sus.

### ***Alte obiceiuri de peste an: Stretenia, Târcolitul viilor și Ziua ursului***

În calendarul sărbătorilor populare românești, ziua de 2 februarie este marcată de trei astfel de evenimente: Stretenia, Târcolitul viilor și Ziua ursului.

*Stretenia* este o sărbătoare populară, care se asociază cu sărbătoarea creștină Întâmpinarea Domnului. Aceasta ne amintește de aducerea la Templu a Mântuitorului Iisus Hristos de către Sfânta Fecioară Maria, la 40 de zile de la Naștere, spre a fi închinat Domnului.

Potrivit prescripțiilor Legii iudaice, cele 40 de zile reprezentau zilele de curățire a celei care născuse, după care tot primul nou-născut de parte bărbătească trebuia să fie închinat Domnului. Întâmpinarea Domnului sau aducerea Lui spre închinare a rămas ca pildă pentru noi, ca o îndatorire a mamelor de a aduce pruncii la biserică, la 40 de zile după naștere, pentru molifta de curățirea lor și închinarea pruncilor la sfințele icoane. Mama care a născut vine la biserică și-l aduce pe nou-născut ofrandă lui Dumnezeu, închinându-l la altar.

Cuvântul „*stretenie*” a fost preluat din textele liturgice slavone și înseamnă „*întâmpinare*” sau „*întâlnire*”. Denumirea „*Stretenie*” simbolizează, în credința populară, o divinitate mitică, asemănătoare babei Dochia, care prezice caracterul vremii, după firea ei schimbătoare. Țăranii cred că aceasta este ziua când se întâlnește iarna cu primăvara și fac prognoze meteorologice în funcția de cum este vremea la Stretenie.

Această sărbătoare deschide și Anul Nou Viticol și Pomicol și, prin urmare, este marcată și de o serie de obiceiuri străvechi și sărbători pomicele și viticole. De asemenea, se crede că timpul este favorabil pentru observații meteorologice și astronomice, pentru proorocirea belșugului viței-de-vie și al pomilor fructiferi.

După ce, la 1 februarie, horticultorii au sărbătorit Arezanul viilor, la 2 februarie se marchează Târcolitul viilor, străvechiul început al Anului Nou Viticol și Pomicol, care constă într-un ritual de ocolire a plantațiilor de viță-de-vie. Este vorba despre un ritual săvârșit în scopul fertilității viței-de-vie, cu caracter mistico-religios. De regulă, este îndeplinit de bărbați, simbolizând capul familiei, care trebuie să fie curați sufletește și trupește.

Ei merg, în zorii zilei, la vie, cu o sticlă sau o ploscă cu ultimul vin, funingine de pe vatra casei amestecată cu untură și cu un „bundărete”. „Bundăretele” este un fel de „tobă”, făcut în Muntenia și Oltenia, din carne, slănină și viscere fierte. Este preparat la sacrificiul porcului, între Crăciun și Bobotează și se mănâncă la Anul Nou Viticol, respectiv la „Târcolitul viilor”, uneori la Bobotează (6 ianuarie) sau la Anul Nou Agrar (9 martie). În mitologia populară, porcul reprezintă spiritul grâului, prin urmare bundăretele, preparat din organele sale, simbolizează prosperitatea și abundența.

Odată ajuns la vie, capul familiei o înconjoară de trei ori, apoi se oprește la capătul ei, unde taie o bucată de bundărete pe care o așează lângă butucul viței. Taie, apoi, o coardă de viță și unge tăietura cu funinginea și grăsimea

aduse de acasă. Mănâncă o bucată de bundărete, toarnă vin peste viță și bea și el puțin vin, săvârșind, astfel, ritualul de fraternizare cu vița-de-vie, căci, se spune în popor, cei ce mănâncă și beau la aceeași masă devin prieteni. Urmează apoi un ritual de ofrandă și incantația magică: „Doamne, să-mi faci struguri cât bundăretele!/ Cum este bundăretele de mare, așa să se facă strugurii de mari!/ — Bună dimineața, vie!/ — Mulțumesc Ilie/ — Faci vin sau te tai?/ Fac!”. Coardele tăiate și le pune pe piept, cruciș, și pe cap, în formă de cunună. Întors acasă, le plantează în grădină, pentru a deveni „norocul viței”.

*Dragobetele* (24 februarie) este sărbătoarea îndrăgostiților și a iubirii. Încă din perioada precreștină, pe aceste meleaguri existau simboluri ce marcau ieșirea din iarnă, bucuria iubirii și a revenirii la viață a întregii naturi. În unele zone se spune că Dragobetele ar fi fost fiul Babei Dochia, fiind căsătorit cu Florica. De el sunt legate și legenda ghiocelului, a brândușei și a „nunții păsărilor”. Din păcate, foarte puțini români îl cunosc și îl sărbătoresc, preferându-i sărbătoarea de import a Sfântului Valentin.

*Mărțișorul*, „*funia timpului*”. Nu putem vorbi de primăvară fără a ne aminti, an de an, de Mărțișor, cel care face parte din suita celor mai vechi tradiții ale românilor. Puține sunt acele obiceiuri ce vin din calendarul popular care s-au păstrat, cu foarte mici modificări, până în zilele noastre, aducând cu sine, din veacurile ce au trecut, o simbolistică cu o încărcătură aparte. Printre aceste tradiții puternice, nealterate, se numără și mărțișorul, un simbol ce marchează și acum, ca și în trecut, trecerea de la iarnă la primăvară, dar și o sărbătoare ce făcea parte dintr-o suită întregă de astfel de momente, ce începeau pe 24 februarie, de ziua Dragobetelui, și se încheiau pe 9 martie sau pe 12 martie, după ce baba Dochia își termina de scuturat cojoacele. Cercetând originile mărțișorului, etnograful au găsit urme ale acestuia chiar la romani, care, se pare, instituiseră în prag de primăvară o sărbătoare numită Matronalia, prilej pentru bărbați să ofere cadouri femeilor.

Legenda românească a mărțișorului, așa cum îl știm noi astăzi, e însă una plină de farmec și savoare și e atât de actuală, încât n-ai cum să-i găsești vreo urmă de neadevăr. Ascultând-o, te și imaginezi pe cuptorul bunicii, în dimineața zilei lui Mărțișor, când aceasta te trezea să-ți lege la mână șnurul împletit alb-roșu, ca să fii sănătos și vioi tot anul.

Abia pe 9 martie, după ce baba Dochia își va fi scuturat toate cojoacele, bunica te lua în grădină și te ajuta să legi șnurul de la mână de creanga

zarzărului, pomul care urma să înflorească primul. Și dacă pomul acesta înflorește frumos și avea rod bogat, și anul tău avea să fie unul bun, cu sănătate și belșug. În felul acesta, zarzărul devenea cel mai bun prieten, cel pe care îl inspectai cu atenție în fiecare zi, după ce te întorceai de la școală, să vezi dacă nu cumva „pomul tău” a pățit ceva.

Mărțișoarele erau făcute din lână albă sau neagră (simbolizând lumina și întunericul, frigul și căldura), împletit într-o mică funie, care însemna funia timpului. Aceste prime mărțișoare se dădeau de către mame copiilor. Înainte de a răsări soarele, se sculau mamele și pregăteau în taină mărțișoarele acestea modeste, pe care le legau la mânuța copilului, urându-i sănătate.

Mai târziu, tot din lână, s-au împletit mărțișoare în alb și roșu. Albul semnifică puritatea, iar roșul, culoarea sângelui, semnifică vitalitatea, viața. Cu timpul, a apărut și obiceiul ca la acest șnur să se prindă și un mic medalion, în special de argint. Aceste mărțișoare se purtau legate la mână fie până la sosirea primelor berze, fie până la înflorirea pomilor, primăvara, când era obiceiul ca mărțișorul să se ia de la mână și să se ducă la un pom, să se prindă în ramurile lui și apoi se observa cu foarte mare atenție ce se întâmpla cu pomul. Există o credință adânc înrădăcinată că între pomul care primea mărțișorul și cel care i-l dăruia se crea o relație specială. „Dacă pomul rodea frumos, persoana respectivă avea să fie sănătoasă tot anul”, explică etnograful Angela Paveliuc-Olariu. Despre această „funie a timpului” se spunea că adună laolaltă săptămânile și lunile în cele două anotimpuri străvechi ale calendarului popular: vara și iarna.

### ***Mărțișor sau mărțișuș***

În unele zone ale țării, mărțișorul, căruia i se mai spunea și mărțișuș, se scotea de la mână pe 9 martie, de Sărbătoarea celor 40 de Mucenici. Obiceiul de a lega ața de mărțișor la mână a coexistat, cine știe câtă vreme, cu legatul șnurului la gât sau cu atârănarea lui la reverul hainei. Astăzi, s-a împământenit obiceiul de a-l agăța la rever, deși bunicile mai leagă și azi la mâna nepoțelilor șnurul aducător de primăvară.

Chiar dacă în ultimii ani a căpătat un accentuat caracter comercial, Mărțișorul rămâne una dintre sărbătorile populare românești autentice. „Toate acele ornamente ce se adaugă șnurului împletit țin de zona urâtului, și nu de tradiție, de valoarea mărțișorului, și nu înfrumusețează cu nimic

gestul de a oferi un măștișor. Totuși, șnurul alb-roșu se păstrează foarte bine și azi și aproape că nu ne-am putea imagina începutul de primăvară fără ca el să-l vestească”, consideră etnograful Angela Paveliuc-Olariu.

### **1 martie – zi de hotar**

În tradiția populară, 1 martie marchează și ziua babei Dochia, personaj foarte bine cunoscut în mitologia românească. La fel de cunoscută în toate zonele țării este și credința populară că în intervalul cuprins între 1 și 9 martie baba Dochia, reprezentând iarna ce nu se dă dusă, își scutură cojoacele, simbolizând zilele cu ninsori întârziate. După data de 9 martie, oamenii satelor de odinioară considerau că primăvara s-a instalat și că se pot gândi la semănături.

Nu întâmplător, ziua întâi a lui martie, lună căreia, de altfel, românii îi și spun Măștișor, marca și începutul anului agrar. Și atunci, ca și acum, oamenii satelor începeau aratul și semănatul, își curățau livezile, grădinile și curțile și începeau să „umble” la stupi. Tot acum intra, simbolic, și primul plug în brazdă, pentru ca anul să fie bun și holdele bogate. Din pricina mobilității calendarului popular, ziua de 1 martie putea să coincidă chiar cu cea a Dragobetelui, o sărbătoare ce nu avea, în trecut, dată fixă.

*Sânzienele (Drăgaica)*, 24 iunie, este sărbătoarea populară din ciclul agrar, care celebrează coacerea holdelor. Se alege cea mai frumoasă fată din sat, care e dusă în câmp și împodobită cu cunune de spice și panglici și îi dau cheile de la hambaruri. Celelalte fete împletesc coroane din sânziene pe care le aruncă peste case sau le pun la streșină.

*Paparudele* se practică îndeosebi în timpul perioadelor de seceta prelungită având rolul de a aduce ploaia

*Focul lui Sumedru* este un obicei practicat toamna, pe 26 octombrie, de către copii. Rădăcinile acestui obicei sunt precreștine și se regăsesc în celebrarea morții și renașterii prin incinerare, a unei vechi divinități geto-dacice. Focul are aici rol de purificator și regenerat. Sfântul Mare Mucenic Dimitrie este considerat patron al păstorilor și garant al soroacelor și cel care anunță venirea iernii și a frigului. Natura, readusă la viață de Sfântul Gheorghe, moare de Sfântul Dumitru.

Desigur, șirul obiceiurilor românești este mare. Multe dintre ele au fost uitate, însă păstrarea tradițiilor populare românești vii, reprezintă elemente de originalitate ale identității noastre naționale.

### **Bibliografie:**

- [1] Mihail, Robe M., *Cântece și poezii populare românești*, Editura Casa Editorială Muntenia, București, 2004.
- [2] Adriana, Rujan, *Colinde și obiceiuri de iarnă din Argeș-Mușcel*, Editura Paralela 45, Pitești, 1998.
- [3] Sursa web: [www.ziarullumina.ro](http://www.ziarullumina.ro)